

Władysław Graf

OSTRZESZÓW

**PO WYZWOLENIU
W 1945 ROKU**

Władysław Graf

OSTRZESZÓW

**PO WYZWOLENIU
W 1945 ROKU**

ZBIÓRKA I MATERIAŁY

=====

- Wacław Dirska - burmistrz miasta Ostrzeszowa
"Sprawozdanie o ogólnym stanie m.Ostrzeszowa
z 1945 r." Muzeum Regionalne w Ostrzeszowie
- Władysław Golus - "Na 700-lecie Miasta Ostrzeszowa"
1960 Muzeum Regionalne w Ostrzeszowie
- Stanisław Nawrocki - "Powiat ostrzeszowski dawniej i dziś"
1967
- Władysław Golus i Stanisław Nawrocki - "Ostrzeszów-przeszłość
i teraźniejszość"
1969
- KMG PZPR w Ostrzeszowie - "Trzydzieści lat działalności PZPR
w Ostrzeszowie 1948-1979"
- Henryk Więcek - "70 lat harcerstwa ostrzeszowskiego"
1984
- Wiktor Łopata - "Bilans II wojny światowej, którą cały naród
polski musiał przeżyć przez 5 lat i 4 miesią-
ce" 1985
- MZKS "Piast" Ostrzeszów - "Vademecum kibica"
1987
- Stanisław Nawrocki - "Dzieje Ostrzeszowa/
1990

Wywiady : z p.Wincentym Kluziakiem
p.Janem Merkiem Cieplikiem
p.Stanisławą Landzwojczak-Kuroszczyk
p.Marianem Kuroszczykiem
p. Franciszką Nasiadek-Paćanowską
p.Stanisławem Filarczykiem +
p.Zygmuntem Grafem +

Fotografie i dokumenty : ze zbiorów - Wł.Grafa
- B.Dirska
- J.M.Cieplika
- St.Krzyżanowskiego
- Muzeum Regionalnego
w Ostrzeszowie

OKŁADKA

=====

Stempel oryginalnej przedwojennej pieczętki gumowej Magistratu
Miasta Ostrzeszowa, przechowanej w okresie okupacji przez Polaków
i używanej w pierwszym okresie po wyzwoleniu.

WYDAWCA

=====

OSTRZESZOWSKIE CENTRUM KULTURY w Ostrzeszowie

WSTĘP

Ostrzeszów wyzwolony spod okupacji hitlerowskiej, po pamiętnej gehennie ostrzeszowia-ków w "krwawą sobotę" - rozpoczął etap odnowy w warunkach nowego ładu społeczno-gospodarczego oraz politycznego.

Za niespełnia dwa lata obchodzić będziemy 50-lecie wyzwolenia miasta po koszmarze nocy okupacyjnej. Z tej racji koniecznym staje się przypomnienie tamtych odległych dni, kiedy każdy Polek w poczuciu obowiązku odbudowy kraju przystąpił do energicznej pracy na rzecz swojego środowiska, nie zwracając uwagi na opcje polityczne, by jaknajprędzej przywrócić ład i porządek społeczny oraz reaktywować działalność samorządową i gospodarczą na miarę przedwojennego czasu.

Niniejszy zapis historyczny zamknięty kłemrą od dni wyzwolenia do końca 1945 roku, zebrany w całości na podstawie już wydanych materiałów drukowanych, relacji świadków i dodatkowych materiałów archiwalnych, odtworzony wiernie już bez obawy na uwarunkowania cenzury, będzie stanowił o prawdzie tamtych dni. Jednocześnie uchroni od zapomnienia pamięć o kolumbach odbudowy naszego miasta we wszystkich przejawach życia ostrzeszowskiego społeczeństwa.

Autor

WSTĘP

**RADOŚĆ
WYZWOLENIA
POPZEDZONA
TRAGEDIA**

PIĄTEK DNIA 19 STYCZNIA 1945 r.

=====

Na kolejowej stacji wyładowniczej, z platform wagonów kolejowych wyładuje się wojsko niemieckie z ciężkim sprzętem jak samochody ciężarowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria i czołgi. Po zgrupowaniu w kolumny, Niemcy odjeżdżają z dworca obsadzając stanowiska w lesie klasztornym i na drogach przyległych do zachodnich granic miasta.

W tym dniu ewakuuje się z ostrzeszowskiego obozu jeńców norweskich uprowadzając ich szosą w kierunku zachodnim. Wśród Niemców zamieszkałych w Ostrzeszowie wzrasta panika. Wyjeżdżają z miasta pociągami, samochodami oraz zarekwirowanymi od Polaków podwozami konnymi. Miasto owładnęła atmosfera lęku, niepewności i wyczekiwania przez Polaków na wyzwolenie. Niemcy do ostatka zmuszają Polaków do pracy w swoich zakładach przez całe 12 godzin.

SOBOTA DNIA 20 STYCZNIA 1945 r.

=====

Od rannych godzin w mieście panuje terror mający na celu zastraszenie Polaków, potęgowany wściekłością Niemców w obliczu zbliżającej się klęski wojennej i konieczności opuszczenia miasta.

w restauracji przy Rynku /po p. Barczyku/ lokalizuje się sztab niemiecki, składający się z miejscowego Ortsgruppenleiters NSDAP oraz dowódcy Volkssturmu dr Schlichtinga, nieznanego bliżej oddziału hitlerowskiego prawdopodobnie Strafkommando z Wielunia, żandarmerii niemieckiej oraz dowódcy bojówki SS sierżanta Dorla. Na ulicach miasta pojawiają się patrole żandarmerii i SS z psami. Następują aresztowania Polaków zabieranych z ulic, sklepów i mieszkań według list posiadanych przez żandarmów, którzy zjawiają się w mieszkaniach Polaków z pistoletami gotowymi do strzału. Aresztowanych doprowadza się do sztabu na Rynku i pod Ratusz, gdzie pozostają pod silną strażą niemieckich żandarmów własowców przybyłych nocą z powiatu radomskiego, wieluńskiego i innych. Nierządco biją aresztowanych kolbami karabinów. W oknie Ratusza stoi żandarm z karabinem gotowym do strzału, a na płycie Rynku drugi żandarm z karabinem maszynowym wycelowanym w kierunku zakładników. Na ulicach miasta słychać strzały i to Niemcy strzelają do Polaków.

Dwuosobowy patrol SS-maków na ulicy Warszawskiej obok posesji pana Kaczmerka napotyka ojca i syna Kubasików, zmuszonych do świadczenia podwoły na rzecz uciekających Niemców. SS-mani odjeżdżają do nich strzały z pistoletów, zabijając na miejscu ojca Jana Kubasika i ciężko raniąc syna Ignacego, który pozostaje leżeć na miejscu. Po odejściu patrolu w kierunku ul. Mostowej, ranny resztkami sił przedostaje się opłotkami do swojego domu przy ul. Mostowej, gdzie umiera z głową wspartą na kolanach swojej matki. Nie było już ratunku dla niego, bowiem postrzał w brzuch okazał się śmiertelny.

Ten sam patrol strzela do napotkanego mężczyzny idącego od strony stacji kolejowej do ul. Mostowej. Zabity zwiśł na siatce kolejowego płotu otaczającego tory kolejowe. Był nim mieszkaniec Mostek p. Walerian Stępnieicz.

Patrol dochodzi do ul. Grabowskiej. Zauważa mężczyznę ciągnącego sanie. Oddane strzały na miejscu zabijają p. Szczepana Biernatę mieszkańca Ostrzeszowa.

Inny patrol idąc ul. Wieluńską w kierunku Rynku, na ul. św. Mikołaja w sieni posesji pod nr. 12 wystrzałem z karabinu zabija p. Mariana Stręka, zawodowego muzyka akordeonistę. Według relacji jego żony p. Jadwigi Strękowej-Siofowej, mąż słysząc strzały wyszedł z mieszkania i chciał się schronić na podwórku. W tym momencie wejście frontowe z ulicy było otwarte, a przechodzący patrol żandarmów strzelił do p. Mariana.

Patrol żandarmerii idący z ulicy Kolejowej dochodząc do Rynku, na wysokości posesji p. Makieły strzela i zabija na ulicy mieszkańca Ostrzeszowa p. Franciszka Foszwę.

Inny patrol idący od stacji kolejowej dochodząc do ul. Sienkiewicza, zabija na stopniach narożnikowego budynku p. Rutkowskiego z zawodu weterynarza pracującego jako robotnik murarski w firmie niemieckiej p. Mądrego.

P. Stefania Landzwojczak-Kuroszyk jest u Niemca Botka /piekarnia po p. Stefanie Hazubskim/ przy ul. Kaliskiej, wówczas Strasse S.A. razem z kilkoma klientami oczekującymi na chleb. Około godz. 10-tej do sklepu wchodzi patrol żandarmerii i **wszystkich** wyprowadza do restauracji na Rynku gdzie znajduje się sztab. Przy wejściu stoją młodzi Niemcy umundurowani i z karabinami. Mówią po polsku i informują, że aresztowani będą wywiezieni na roboty do Niemiec. W pomieszczeniach restauracji jest wielu Polaków już zatrzymanych, panuje duży tłok,

chaos i gwar. Aresztowana wraz z koleżanką postanawia uciekać. Gwałtownym ruchem odpychają stojących przy wejściu Niemców i w desperackiej ucieczce biegną co sił w kierunku obecnej ulicy św. Maksymiliana Kolbego. Niemcy krzyczą "halt ! halt !". W tym samym czasie dochodzący do Rynku z ulicy Kolejowej patrol żandarmerii strzela do idącego mężczyzny prowadzącego rower. Zabity pada pod nogi uciekających dziewczyn. Pani Stefania kryje się w domu p. Kurzewskiego pod nr. 4, chowając się pod schodami. Po długiej chwili, kiedy na ulicy zapanowała cisza, ucieka w kierunku lasu klasztornego i okrężną drogą dobiega do swojego domu przy ul. Piastowskiej.

Zdesperowani Niemcy mordują na ulicach miasta i w domach 14 Polaków. Prócz wyżej wymienionych zabijają : Alojzego Adamskiego, Ignacego Biernata, Józefa Morawę, Zbigniewa Biernackiego, młodego chłopca Gruszkę oraz omyłkowo Niemca przesiedleńca z nad morza Czernego osiadłego w czasie okupacji w Ostrzeszowie.

Pani Barbara Szkopek tak relacjonuje na piśmie te wydarzenia : ".....O aresztowaniu wielu, m.in. mojego brata, poinformowała ojca mojego podkuwającego konia przed kuźnią - Pani Józefa Niełacna, zamieszkała wówczas w sąsiedztwie kuźni przy ul. Klasztornej 6. Wracała z Rynku, mówiła o groźbie rozstrzelania z karabinu maszynowego aresztowanych na Rynku". ".....Udałam się natychmiast do mieszkania przez sąsiadujące podwórze, na które wbiegło kilku /5-6/ mężczyzn. Stało tam również sporo dużych beczek pustych po śledziach i marmoladzie, w które szybko chowali się ci mężczyźni i prosili o przykrycie ich wiekami". ".....Po byłyskawicznym przykryciu ich wiekami od beczek wbiegłam do mieszkania poinformować matkę o aresztowaniu brata. Tuż na mną wpadli do mieszkania SS-owcy - krzyżąc głośno pytali : gdzie są ci mężczyźni ? - zapewne chodziło o mężczyzn, którzy byli w beczkach. Matka nie wiedząc jeszcze o mężczyznach w beczkach odpowiedziała : syn jest aresztowany na Rynku a mąż pracuje w kuźni na sąsiednim podwórku - wskazała gdzie. Rozwścieczeni pobiegli do ojca, rozkazali mu przerwać pracę i natychmiast pójść z nimi". Takim to szczęśliwym zbiegiem okoliczności i bohaterskiej postawie p. Barbary Szkopek, kilku mężczyzn uratowało się przed aresztowaniem a może nawet przed śmiercią.

Petrole SS i żandarmi doprowadzają pod Retusz ponad 80 Polaków. Aby jeszcze bardziej sterroryzować aresztowanych, niemieccy

żandarmi urządzają na ochach współwzięniów pokazowe rozstrzelanie Walentego Płaczką, ucznia krwieckiego u p. Leona Witkiewicza, pochodzącego z okolic Ostrzeszowa. Jest to 14-ta ofiara mordu hitlerowców w ostrzeszowską "Krwawą Sobotę".

Pomiędzy dowódcą bojówki SS sierżantem Dorlem a przedstawicielami Volkssturmu dochodzi do ostrej wymiany zdań wpierw publicznie w obecności aresztowanych a następnie w restauracji gdzie mieści się sztab. Chodzi o wykonanie natychmiastowej egzekucji na zakładnikach, której domagają się miejscowi przedstawiciele niemieckiej władzy i której sprzeciwia się sierżant Dorl. W wyniku długotrwałej kłótni dopiero o zmierzchu poprowadzono aresztowanych pod silną eskortą do gmachu gimnazjum przy ul. Zamkowej, opuszczonego już przez jeńców norweskich. Zakładników rozdzielają do sal, których nie wolno opuszczać. Na korytarzach straż pełnią żandarmi z psami. Aresztowani mają być rozstrzelani dnia następnego. Wykonanie egzekucji uniemożliwie szybkie natarcie na Ostrzeszów wojsk radzieckich, poinformowanych przez swój zwiad o sytuacji w mieście.

W nocy z dnia 20 na 21 stycznia, hitlerowcy i wojsko niemieckie stacjonujące w mieście, zmuszeni są ostatecznie do wycofania się z Ostrzeszowa pod naciskiem szybko zbliżających się do granic miasta oddziałów radzieckich I Frontu Ukraińskiego 22 Brygady Altylerii PP i 63 Brygady Pancerniej, wchodzące w skład 10 Korpusu Pancernego dowodzonego przez płk. Czuprowa.

Już w godzinach wieczornych 20 stycznia zwiad żołnierzy radzieckich osadze swój punkt obserwacyjny na tzw. "Ostrych Gorach" pod Ostrzeszowem. Zwiadowcy docierają na ul. św. Mikołaja i w okolicy wieży ciśnień. Zasięgają "języka" o sile Niemców w mieście i dowiadują się o zamierzonej przez Niemców egzekucji na zakładnikach w dniu następnym.

NIEDZIELA DNIA 21 STYCZNIA 1945 r.

=====

We wczesnych godzinach rannych więźniowie w gimnazjum stwierdzają, że żandarmi opuścili gmach uprzednio drutując wszystkie wejściowe bramy. W tej sytuacji chronią się w piwnicach budynku.

Niemcy jeszcze próbują zatrzymać natarcie wojsk radzieckich na odcinku Grabów - Ostrzeszów. Według relacji p. Mariana Kuroszczyka obserwującego ruchy wojska niemieckiego w nocy przed switem dnia 21 stycznia z ukrycia zabudowań przy ul. Kolejowej, znaczne niemieck-

kie oddziały jednostek artyleryjskich i piechoty przemieszczały się w kierunku Grabowa. Skoro jednak nadszedł świt, wycofują się i drogą koło dworca kolejowego uciekają w odwrocie w strasznym bełganie kierując się w okolice lasu klasztornego.

Wcześniej rano miasto zostało oswobodzone przez wojsko radzieckie. Na krótko przed godziną 8-mą od strony Kępna wjeżdża na Rynek samochód wojskowy polowy "Łazik" - oblepiony niemieckimi żołnierzami. Zatrzymuje się na wysokości domu p. St. Biskupskiego. W tym samym czasie od strony ul. kolejowej na Rynek wjeżdża radziecki czołg. Natychmiast oddaje strzał z działa czołgu do niemieckiego samochodu. Wszyscy Niemcy giną, pali się samochód, a wybuch pocisku sprawia, że dom pod nr. 9 pali się i spłonął doszczętnie.

Radziecki czołg kieruje się na ul. Zamkową. P. Katarzyna Pilarczyk wybiega z domu własną p. Kukułowej, informuje załogę czołgu o uwięzionych zakładnikach w budynku gimnazjum. Czołg kieruje się w to miejsce, wejścia i bramy zostają odgruzowane i uwolnieni więźniowie pełni radości i szczęścia dziękują swoim wybawcom. Z późniejszych relacji wojennego komendanta miasta ppłk. Gwardii Michała Aleksandrowicza Bogomołowa dowiadujemy się, że najazd wojska radzieckiego początkowo planowany był na Ostrzeszów około godziny 10-tej, a został przyspieszony celem zapobieżenia egzekucji na aresztowanych. Tej brawurowej akcji zawdzięcza życie ponad 80-ciu zakładników.

Resztki oddziałów wojska niemieckiego z lasu klasztornego w popłochu uciekają w kierunku Odolanowa i Sycowa. Pod Sycowem dochodzi do bojowego starcia wojska niemieckiego i radzieckiego. W bitwie tej ginie około 20 Niemców, kilkunastu własowców oraz wielu radzieckich żołnierzy. Do dziś zachowanym znakiem tej bitwy jest cmentarz żołnierzy radzieckich przy wjeździe do Sycowa od strony ostrzeszowskiej.

Miasto pozbawione jest wody i elektryczności. W godzinach wieczornych przez zaproszenie otwartym ogniem przez żołnierzy radzieckich i cywilów, płonie budynek dawnego Urzędu Skarbowego przy ul. Zamkowej pod nr. 33. którego Niemcy w czasie okupacji przeznaczyli na szpital dla jenców zakaźnie chorych.

Taki sam los spotkał budynek mieszkalny p. Hildebrandt przy ul. Zamkowej pod nr. 1. W budynku tym mieścił się sklep z wyrobami tytoniowymi. Spłonął doszczętnie i już nigdy nie był odbudowany. Obecnie na jego miejscu pobudowano pawilon handlowy - księgarnię.

MIASTO PO WYZWOLENIU

I. WOJSKOWE WŁADZE RADZIECKIE I POLSKIE

=====

Bezpośrednio po wyzwoleniu miasta - władzę przejęła radziecka komenda wojskowa, pozostająca z czołówki wojskowej, która wyzwoliła Ostrzeszów. Na swoją kwaterę wybrała dom p. Kahlowej przy ul. Kolejowej naprzeciw kina p. Bielskiego. Komendantem tej jednostki był ppłk. Gwardii Michał Aleksandrowicz Bogomołow wraz z sztabem kilku oficerów oraz kilku żołnierzy. Z początkiem lutego radziecka komendantura przeniosła się do budynku p. Biskunskiego przy ul. Zamkowej tylko na okres przejściowy, aby po przygotowaniu odpowiednich pomieszczeń zająć cały gmach obecnego Ośrodka Zdrowia przy ul. Zamkowej nr. 17.

Działalność radzieckiej komendantury wojskowej była bardzo kompetentna poprzez kontrolę i akceptację poczynań samorządu i obywateli miasta w zakresie kształtowania się władzy politycznej i administracyjnej w mieście i gminie, powoływania organów bezpieczeństwa publicznego i sprawowania kontroli procesu odnowy życia społeczeństwa we wszystkich jego przejawach.

Komendantura swoją działalność zakończyła po pierwszym etapie stabilizacji życia w mieście, jednak istnieje jeszcze trudności uściślenia daty lub okresu.

Drugą jednostką wspierającą ład i porządek oraz bezpieczeństwo obywateli, była polska jednostka wojskowa, która została powołana w połowie 1945 roku. Do zadań tej jednostki należało :

- współpraca z radziecką komendanturą wojskową
- współpraca z Milicją
- likwidacja niedobitków Wermachtu
- zwalczanie band rabunkowych

Jednostka ta stacjonowała w budynku Domu Katolickiego przy ul. Kościuszki nr. 1 i prawdopodobnie składała się z 5-ciu oficerów i około 15-tu podoficerów i żołnierzy. Wśród grupy oficerskiej był porucznik Tadeusz Morgol, który pozostał na stałe w Ostrzeszowie po rozwiązaniu tej jednostki w 1947 roku. Z grupy oficerów 2-ch kwatrowało u p. Sobczaka przy ul. gen. Sikorskiego nr. 7 w sąsiedztwie zakwaterowania pozostałych. W okresie 1947 roku kwatera jednostki została przeniesiona do willi p. Murlewskiej przy obecnej ulicy Leśnej.

Stan bezpieczeństwa publicznego wymagał w tym okresie szczególnych działań ze strony radzieckiej komendantury

i polskiej jednostki wojskowej w pierwszym okresie, kiedy trwały jeszcze działania wojenne a po lesach błądziły resztki Wemachtu. Jednym z tych działań było wprowadzenie godziny policyjnej od wieczora do rana, jako ochrona bezpieczeństwa publicznego.

II. POWOŁANIE SŁUŻB MILICJI

=====

Jednym z ogniw stabilizacji życia w mieście była ochrona ładu publicznego i bezpieczeństwa mieszkańców wyrażona przez powołanie jednostki milicyjnej, którą zorganizowano już w następnym dniu po wyzwoleniu tj. 22 stycznia 1945 r. Pierwszym komendantem tej jednostki był p. Zygmunt Krzyżanowski, wybrany na prośbę mieszkańców i za zgodą radzieckiej komendatury wojskowej. Funkcję tę pełnił przez krótki okres, a po nim obowiązki komendanta posterunku Milicji w Ostrzeszowie przejął p. Józef Kut. Na zastępcę komendanta wybrano plutonowego wojskowego p. Wincentego Kluziaka, który obowiązki te pełnił od 23 stycznia do 8 czerwca 1945 r.

Początkowo w pierwszym okresie była to Milicja Ochotnicza, a w kwietniu została powołana już jednostka stała w liczbie około 15 osób, na stałych etatach pod nazwą Milicja Obywatelska. W pierwszym okresie służbę milicyjną pełnili ochotnicy, sprawdzeni Polacy przeważnie w młodym wieku, fizycznie sprawni. Nie wszyscy byli umundurowani, nosząc biało-czerwone opaski na rękawach ubrań cywilnych z napisem M lub godłem państwowym.

Po komendancie p. Józefie Kucie, który funkcję tę pełnił około miesiąca - komendantem został niejaki p. Moździerz, nieznanego przybyścia (Ostrzeszowa). Jak się później okazało, potrafił zmylić czujność miejscowych i powiatowych władz władając biegle językiem rosyjskim. Był nim Ukraińiec - własowiec na służbie Niemców, podczas okupacji działał na wschodnich terenach Polski i był samowolnym oficerem w randze kapitana na sfałszowanych dokumentach. Do Ostrzeszowa przybył do zamieszkałych tu dwóch sióstr z zawodu nauczycielek. Krótko pełnił służbę komendanta ostrzeszowskiego posterunku z wicekierownika referatu ewidencji ludności przy Magistracie miasta Ostrzeszowa. Po zdemaskowaniu jego tożsamości został aresztowany i wywieziony z Ostrzeszowa przez organa bezpieczeństwa z jednostki kępińskiej.

Komendantem Powiatowej Jednostki Milicji Obywatelskiej w okresie pierwszego półrocza 1945 r. był p. Główka z Kępna.

Jednocześnie z powstaniem Ochotniczej Milicji a później Milicji Obywatelskiej w Ostrzeszowie, po okolicznych wioskach organi-

zowano jedno lub więcej osobowe płacówki, o bardzo ograniczonym w skutkach działaniu.

Milicjanci byli zaopatrywani w broń i amunicję z różnych źródeł. Od Polaków którzy przechowywali ją przez okres okupacji, porzuconej przez Niemców w czasie odwrotu oraz zaopatrzenia przez powiatową Komendę.

Do zadań służby milicyjnej należało :

- zabezpieczenie mienia mieszkańców, instytucji i zakładów
- ochrona mieszkańców przed włamaniami, rabunkiem i pobicie
- wykrywanie i likwidowanie niedobitków Wehrmachtu
- wyłapywanie ukrywających się Niemców poszukiwanych przez władze polskie
- służba konwojencka
- służba wartownicza przy strzeżeniu obiektów gospodarczych
- współuczestnictwo w służbie z radziecką i polską jednostką wojskową w różnych akcjach
- ochrona biur urzędów administracji miejskiej

Z licznych akcji, podaję jako przykład jedną, opisaną przez z-cę Komandanta posterunku plut. Wincentego Kluziaka :

"Po otrzymaniu meldunku od mieszkańców wsi Marydoły, grupa około kilkunastu milicjantów uzbrojonych wyjechała na obławę i zaareztowanie ukrywającego się byłego sołtysa niemieckiego Schwarza, oraz członka SA Twardego, jak również sołtysa wsi Myje Krysmalskiego, poszukiwanych przez polskie władze. Po udanej akcji i aresztowaniu ich przez zaskoczenie, zostali osadzeni w tymczasowym więzieniu przy posterunku przy Ryнку i sądzeni przez sąd wojenny radzieckiej komendantury wojskowej w Ostrzeszowie, któremu przewodniczył oficer radziecki w randze kapitana nazwiskiem Chorn/fonetycznie/. Sędziemu asystowało kilku ławników. Rozprawa trwała 3 dni w pomieszczeniu budynku p. Olszanowskiej przy Ryнку na I piętrze nad posterunkiem Milicji. Na podstawie zeznań świadków, za popełnione zbrodnie na Polakach, zostali zasądzeni na karę śmierci i wywiezieni z Ostrzeszowa do ZSRR.

Celowo nie wymieniam tamtych milicjantów, bo sama nazwa dziś się zdewalbowała a nawet stała się wśród niektórych synonimem zła. A przecież było wręcz odwrotnie. Ci młodzi chłopcy moi koledzy z gimnazjum. z harcerskiej drużyny "Granatowej Czwórki" i drużyny pozaszkolnej "Czarnej Czternastki", wówczas tek jak wszyscy chcieli dołożyć cegiełkę w budowie ostrzeszowskiego powojennego Ładu i nie znane były im różne opcje polityczne. Z jakim zaangażowaniem oraz

poświęceniem pełnili tę niełatwą służbę, niech będzie wspomnienie o tych, którzy w tej służbie oddali swoje młode życie. Wymienić tu należy m.in.:

- Feliksa Wierzgacza - sklepowego GS w Szklarce Myślniewskiej
- 3-ch funkcjonariuszy MO z Doruchowa
- Stanisława Bukowskiego i Pawła Stempnia członków MO z Bukownicy
- i wielu innych, bo w 1945 roku zginęło ich w naszej okolicy aż 27-miu walcząc ze złem i niemieckimi niedobitkami Wehrmachtu.

III. PROCES KSZTAŁTOWANIA SIĘ WŁADZY ADMINISTRACYJNEJ

=====

W książce "Ostrzeszów przeszłość i Teraźniejszość" autoryzowanej przez p.wł. Golusa i St. Nawrockiego czytamy: "Zaraz następnego dnia po wyzwoleniu Ostrzeszowa przez wojska radzieckie na wiecu obywatelskim w sali Hendrykowskiego na Borku wybrano komitet Zarządu Miasta, na czele którego stanął emerytowany inżynier Edmund Dudziński. Jego też powołano na pierwszego burmistrza miasta. Stanowisko to piastował do 31 grudnia 1945 roku. Pierwsze zebranie ukonstytuowanego kolegium Zarządu Miasta, wybranego na pierwszym zebraniu Rady Miejskiej w dniu 25 marca odbyło się 4 kwietnia 1945 r. Pierwszym Przewodniczącym Rady Miejskiej wybrany został Teofil Graf. Rada składała się z 16 osób, czyli tak jak przed wojną, wkrótce jednak jej grono powiększono do 24 członków."

W książce "Powiat ostrzeszowski dawniej i dziś" Stanisława Nawrockiego dowiadujemy się, że: "Pierwszym zwiastunem zmian byli wysłannicy Rządu Tymczasowego z Warszawy. Zgodnie z zasadami Manifestu Lipcowego ogłaszającego nowe podstawy ustroju w Polsce w dniu 30 stycznia 1945 r. utworzono w Kępnie Tymczasową Radę Narodową oraz jej Wydział Wykonawczy. Organizatorem Rady był Stefaniak, jej pierwszy przewodniczący. Pełnił on również funkcję pierwszego powojennego Starosty Powiatowego w Kępnie".

Okres kształtowania się władzy administracyjnej w Ostrzeszowie jest opisany bardzo szczegółowo przez ówczesnego viceburmistrza p. Macława Dirsę, który od stycznia 1946 roku piastował urząd burmistrza miasta Ostrzeszowa. W sporządzonym przez niego "Sprawozdaniu o stanie ogólnym m. Ostrzeszowa z roku 1945/46" znajdującym się w archiwach Muzeum Regionalnego w Ostrzeszowie czytamy: "O ile więc chodzi o samą administrację miejską, to już w dniu

następnym po wyzwoleniu tut. terenów tj 22 stycznia 1945 r. odbyło się pierwsze organizacyjne zebranie Tymczasowego Komitetu Zarządu m. Ostrzeszowa. Na tym zebraniu wybrano Ob. Ob., którzy zarządzali majątkiem miejskim, opuszczonym itp. W dniu tym wybrano Przewodniczącego Komitetu Ob. inż. Dudzińskiego Edmunda a później pierwszym burmistrzem miasta Ostrzeszowa, Viceburmistrzem wybrano Ob. Dirsę Wacława a do Zarządu Miejskiego weszli poza wymienionymi Ob. Ob. Wojtakowski Tadeusz, Michalczak Józef i Wąglewicz Franciszek."

- "Pierwszym Przewodniczącym Miejskiej Rady Narodowej był Teofil Graf, następnie Ob. Antoni Radke a od dnia 30 grudnia 1945 roku sprawuje obowiązki te Ob. Józef Baran zawiadowca Odcinka Kolejowego F-szej klasy z Ostrzeszowa."

- "Powołanie członków Rady Narodowej, Zarządu Miejskiego i Komisji odbywa się na podstawie ustawy z dnia 1 września 1944 o organizacji i zakresie działania rad narodowych /Dz.U.R.P.Nr.5 poz.22/ oraz Dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 listopada 1944 o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego /Dz.U.R.P.Nr.14 poz.74/, jak również na częściowo otrzymanych przepisach ustawy z dnia 23 marca 1933 o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego."

- "Dla sprawniejszego urzędowania kontroli itd. powołała Miejska Rada Narodowa w między czasie odnośne komisje, składające się z trzech do pięciu członków a mianowicie :

- a/ Miejską Komisję Kontroli Społecznej
- b/ Podkomisję Kontroli Społecznej /Komisja Finansowo-Budżetowo-Rewizyjna/
- c/ Komisję Miejskich Zakładów Kanalizacyjnych, Wodociągu i Ciepłowni
- d/ Komisję Rzeźni
- e/ Komisję Lasów Miejskich
- f/ Komisję Orieki Społecznej
- g/ Komisję Budowlaną
- h/ Komisję Sanitarną
- i/ Komisję Rolną
- j/ Komisję Lokalową.

Posiedzenia Miejskiej Rady Narodowej odbywają się 1-2 razy w miesiącu, natomiast posiedzenia Zarządu Miejskiego w miarę potrzeby - mniejwięcej raz na tydzień a wszystkie komisje w miarę zachodzącej potrzeby.

Pierwszym Sekretarzem Prezydium Miejskiej Rady Narodowej był p. Tadeusz Kobyleński piastując tę funkcję bardzo krótko /wezwany do wojska/. Po nim stanowisko to przejął p. Stefan Pacenowski /przez kwiecień i maj/.

Biura Zarządu Miejskiego mieszczą się w Ratuszu i częściowo jak biuro ewidencji, opieki społecznej i wojskowej - w budynku Ob. Marii Olszanowskiej, dla braku miejsca w Ratuszu. W Ratuszu mieści się również biuro Prezydium Miejskiej Rady Narodowej, które czynne jest w każde poniedziałki, środy i piątki dla publiczności. Biura Zarządu Miejskiego czynne są każdego dnia od 8-mej do 15-tej.

W ubiegłym okresie sprawozdawczym praca tak Miejskiej Rady Narodowej, jak i Zarządu Miejskiego, oraz Komisji i wszystkich pracowników była bardzo utrudniona z uwagi na to, że trzeba było po oswojeniu terenów, biura te od nowa organizować z uwagi na to, że okupant zdemolował je i zniszczył niemal wszystkie podkładki i dokumenty. Z tego powodu oraz braku wracowanych i wykwalifikowanych sił, praca w tut. samorządzie szła z początku mozolnie i w niektórych wypadkach zauważyć się dały pewne niedociągnięcia. Z chwilą jednak powrotu do tut. administracji dawniejszych pracowników i zaangażowania sił wykwalifikowanych, które powracały z obozów koncentracyjnych wespół z Niemcami, dokąd wywiezione zostały na prace przymusowe, sprawność administracyjna tut. Związku Komunalnego postępować naprzód i od dłuższego czasu możemy poszczycić się tym, że administracja tut. stoi na wysokości swego zadania, jak to stwierdzili ostatnio tak Powiatowy Inspektor z Kępna, jak również Inspektorzy z Poznańskiego Urzędu Wojewódzkiego w czasie ostatnio przeprowadzonej kontroli".

IV. ORGANIZACJA ŻYCIA POLITYCZNEGO

=====

W zapisie wydanej książki "Powiat ostrzeszowski dawniej i dziś" Stanisława Nawrockiego, czytamy :
 "Od 1945 roku decydujący głos w sprawach rozwoju społeczno-gospodarczego, kulturalnego i politycznego należy do mas ludowych. Interesy tych warstw społecznych reprezentowały początkowo dwie partie polityczne : Polska Partia Robotnicza i Polska Partia Socjalistyczna".

W teści broszury wydanej przez Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Ostrzeszowie pt. "Trzydzieści lat działalności PZPR w Ostrzeszowie 1948-1978" z grudnia 1978 r. zapisano :
 "Pierwsze komórki partyjne PPR i PPS powstały bezpośrednio po wyzwoleniu miasta. Pierwszym sekretarzem Komitetu Miejsko-Gminnego PPR wybrany został Walenty Wieczorek a w PPS Gajewski. W zakładach pracy

i okolicznych wioskach działały wtedy trzy, pięcioosobowe zespoły partyjne, słabe liczebnie, rosły w miarę utrwalania nowej władzy, powrotu ludzi z przymusowego wysiedlenia i osiedlenia na tym terenie ludności z innych części kraju na gospodarstwach poniemieckich".

W książce pt. "Ostrzeszów przeszłość i teraźniejszość" autorów Władysława Golusa i Stanisława Nawrockiego wydanej w 1969 r. czytamy :

"Zeraz po wyzwoleniu powstał w Ostrzeszowie komitet Polskiej Partii Robotniczej, który rozwinął ożywioną działalność. Działała także Polska Partia Socjalistyczna. Obie partie blisko ze sobą współdziałały, przy czym niejednokrotnie musiały występować przeciw Polskiemu Stronnictwu Ludowemu, w którym niemałe znaczenie mieli ludzie ulegający wpływom Stanisława Mikołajczyka, ustosunkowanego wroga wobec państwa ludowego".

Z perspektywy odległego już czasu, dzisiaj wolnego od wpływów organów politycznych i cenzury wydawniczej, możemy inaczej spojrzeć i obiektywnie ocenić działalność polityczną w mieście prawie ponad pół wieku temu. Niezaprzeczalnym faktem jest istnienie 3-ch partii politycznych : PPR, PPS i PSL.

W 1945 roku początkowo pracowałem w Magistracie Miasta Ostrzeszowa a później uczęszczałem do liceum ks. ks. Salezjanów, byłem świadkiem życia w mieście m.in. życia politycznego. Nie mogę podzielić zdania autorów dotychczas drukowanej historii okresu powojennego o mieście, jakoby decydujący głos w sprawach rozwoju społeczno-gospodarczego, kulturalnego i politycznego należały do mas ludowych, że komitet Polskiej Partii Robotniczej rozwinął ożywioną działalność. Partie polityczne w 1945 roku nie angażowały się w prace samorządu miasta i rozwój społeczno-gospodarczy. Odnowa życia w mieście we wszystkich jego przejawach była oparta na zwyczajach, doświadczeniach i tradycji lat międzywojennych, woli i chęci wszystkich mieszkańców w procesie odbudowy miasta po okresie okupacji. Wtedy dominował wyłącznie patriotyzm.

Dla uściślenia mego stanowiska przypomnę tylko, że przez ponad 7 miesięcy 1945 roku, Przewodniczącym Miejskiej Rady Narodowej był mecenas Antoni Radke, prezes miejscowego Koła ZSL, który swoje opcje polityczne również nie wykorzystywał w pracach samorządu miejskiego.

V. STAN LUDNOŚCI

=====

W 1945 roku Ostrzeszów liczył :	6.474 mieszkańców
w tym	2.968 mężczyzn
	3.506 kobiet
Ze stanu ludności było :	4.900 Polaków
	1.552 Volksdeutschw
	22 innych

W rejestrze Urzędu Stanu Cywilnego zapisano :	153 urodzeń
	153 zgonów
	106 ślubów

VI. ŻYCIE GOSPODARCZE

=====

Do pierwszych zadań władzy miasta należało organizowanie życia gospodarczego, uruchamianie przedsiębiorstw, obsadzanie stanowisk w zakładach miejskich, porządkowanie miasta i usuwanie skutków wojny, osadzanie tabliczek z polskimi nazwami ulic. Zaraz po wyzwoleniu reaktywowała swoją działalność istniejąca tu od 1878 roku Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa "Rolnik".

Pierwszą Spółdzielnię na terenie miasta opartą na demokratycznym systemie zaopatrzenia ludności i działalności społecznej była "Kolejowa Spółdzielnia Spożywców założona 19 kwietnia 1945 roku. Na bazie tej spółdzielni powstała późniejsza FSS.

W dniu 21 lutego zawiązała się Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w obiektach byłej mleczarni p. Jana Kloze. W tym okresie powstało również Przedsiębiorstwo Chemiczne Przemysłu Tere-nowego, które dało początek obecnej "Pollenie". Ruszyły zakłady ceramiki budowlanej w dwóch cegielniach i dwóch kaflarniach. Uruchomiono dwa tartaki i wiele innych zakładów pracy. Nastąpił dynamiczny rozwój zaopatrzenia miasta w żywność przez rolników po kartkowym systemie przydziałów żywności. Prosperowało kilka piekarni i cukierni, masarni oraz gastronomii. Rozbudowywał się handel sektora prywatnego. Uruchomiono nawet usługi hotelarskie. Powstały bardzo liczne warsztaty rzemieślnicze prowadzące szeroki wachlarz usług bytowych dla ludności w pełni zaspakajając potrzeby mieszkańców Ostrzeszowa i okolicy. Ruszył młyn parowy. Nastąpił rozruch gazowni, wodociągów i rzeźni miejskiej.

Po wyzwoleniu miasto było pozbawione elektryczności. Szybko zaradzono temu poprzez uruchomienie lokomobili tarczowej przy ul. Grabowskiej i stamtąd miasto mogło czerpać prąd. Od 1 lutego 1945 r. energię elektryczną czerpano już z Zakładu Energetycznego w Kaliszu.

VII. SZKOLNICTWO

=====

W 1945 roku krótko po wyzwoleniu wznowiono naukę w dwóch Szkołach Powszechnych, do których uczęszczało 870 dzieci, a w których uczyło 19 nauczycieli, pełnych poświęceń, w odbudowie szkolnictwa po głodzie nauki w szkole przez dzieci polskie w okresie okupacji. Temu rozdziałowi należy się obszerny oddzielny zapis.

Od marca 1945 roku wznowiono naukę w gimnazjum i liceum ks. ks. Salezjanów, prowadzonych przez ks. Adama Cieslara.

Działała także Publiczna Szkoła Zawodowa Doksztalająca, do której uczęszczało 60 terminatorów zakładów rzemieślniczych. W szkole tej uczyło 4 nauczycieli. Szkoła ta dała początek obecnemu Zespołowi Szkół Zawodowych Nr. 1.

Prowadzona była również ochronka /przedszkole/ przez siostry zakonne Sióstr Nazaretanek, przy pomocy specjalnie powołanego komitetu. Do ochronki uczęszczało ponad 90 dzieci.

VIII. KULTURA

=====

Pod względem kulturalnym miasto Ostrzeszów stało na wysokim poziomie. W tym działaniu powrócono do tradycji z okresu międzywojennego. Została zorganizowana ogólnie dostępna czytelnia. Irosperowało kino. W sali p. Hendrykowskiego /sala widowiskowa/ występowały szkolne i amatorskie teatry, które wystawiano na cele dobroczynne. Np. amatorski zespół przy PCK wystawił sztukę pt. "Lesna droga". W grudniu amatorski zespół przy liceum składający się z uczniów i profesorów wystawił "Jasełka" dając spektakle w Ostrzeszowie, Ostrowie Wlkp i Kępnie.

W sali widowiskowej p. Hendrykowskiego urządzano koncerty wokalne-muzyczne, spotkania towarzyskie oraz zabawy taneczne. W szkołach i lokalach publicznych odbywały się odczyty na aktualne tematy. Uroczystości obchodzono święta państwowe. Istniał radiowęzeł

który poza prywatnymi przyłączeniami w domach mieszkańców, zainstalował publiczny głośnik na rynku, przez którego nadawano wszelkiego rodzaju audycje radiowe na fali ogólnopolskiej oraz podawano aktualne komunikaty lokalne od władz i różnych organizacji. Po części spełnił rolę miejscowej "gazety radiowej".

IX. OPIEKA SPOŁECZNA

=====

Potrzeby w dziedzinie opieki społecznej były tak wielkie, że mimo starań i zabiegów władz miejskich i PCK nie można było im sprostać. Z zbiórek ulicznych i domowych oraz z wpływów imprez kulturalnych i z kasy miejskiej, pomocy udzielono 205 podopiecznym oraz 20 sierotom, którzy to otrzymywali stałą finansową pomoc w gotówce lub naturze. Z kasy miejskiej wypłacano również repertiantom i zdemobilizowanym żołnierzom jednorazowe wsparcie w gotówce i ponadto korzystali oni z przydziałów UNRRY, bezpłatnej opieki lekarskiej i lekarstw, oraz bezpłatnego przydziału drzewa z lasu miejskiego, opału z miejskich zakładów gazowniczych po cenie ulgowej. Z przydzielonej z UNRRY odzieży i obuwia skorzystało ponad 50 osób. W okresie pory zimowej udzielano pomocy finansowej na gwiazdkę dla ponad 500 osób w kwotach od 200-500 złotych na osobę. Podziało tego dokonywała specjalnie powołana komisja przez organa miejskie. W celu usprawnienia funkcji pomocy społecznej powołano instancję opiekuna społecznego, którego wnioski rozpatrywano przez Komisję Opieki Społecznej a ostatecznie uchwalane były kolegialnie przez Zarząd Miejski.

X. ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE

=====

Już kilka dni po wyzwoleniu miasta, ostrzeszowscy harcerze organizują się samodzielnie i zakładają pierwszą drużynę harcerską. Pod koniec 1945 r. ośrodek harcerski w Ostrzeszowie skupiał już 16 drużyn harcerzy, 10 drużyn harcerek, 2 gromady zuchowe i 2 koła przyjaciół harcerzy.

Jesienią 1945 r. na usilne starania ostrzeszowskiego ośrodka ZHP, Komenda Chorągwi w Poznaniu wydała decyzję reaktywowania po 12-letniej przerwie Oddziałny Hufiec Harcerski w Ostrzeszowie. Pierwszą powojenną przeprowadzoną na dużą skalę imprezą -

było uroczyste otwarcie Domu Harcerza w czasie zorganizowanych w dniach 22 i 23 września 1945 r. DNI HARCERZA. Nastąpił w tym okresie dynamiczny rozwój harcerskiej organizacji. Młodzież polska po okresie ponad 5-letniej okupacji, pozbawiona praw uczęszczania do szkoły, nadrabiała zaległości. Odczuwała potrzebę aktywnego włączenia się w nurt odnowy moralnego poniżenia przez okupanta, poczucia osobowości i garnęła się, masowo do społecznego działania.

Powstały również organizacje Związku Młodzieży Polskiej oraz Związku Młodzieży Wiejskiej. Organizowały się stowarzyszenia katolickie Młodzieży Żeńskiej i Męskiej.

XI. ORGANIZACJE SPOŁECZNE

=====

Jedną z pierwszych powołanych do pracy organizacji o wysokiej użyteczności publicznej była Ochotnicza Straż Pożarna. Pierwszym po wojnie jej komendantem został p. Józef Pisulla.

Powstał Związek Byłych więźniów Politycznych i Związek Powstańców Wielkopolskich.

Zorganizowano Kuchnię Ludową, która z zgromadzonych funduszy uzyskanych z zbierek ulicznych i domowych pozwoliła zaopatrzyć 500 osób zubożałych na skutek wojny obywateli oraz wydawać w okresie zimowym dziennie 100 obiadów bezpłatnych.

Reaktywowano organizację Polskiego Czerwonego Krzyża pod kierownictwem p. Ledzińskiej Władysławy. FCK prowadziło ofiarną działalność na rzecz niesienia pomocy pierwszym grupom repatriantów oraz powracających z obozów i wypnienia lub wywozu na przymusową pracę Polaków. Organizacja ta nie tylko zaspakajała potrzeby lokalne, ale świadczyła również na rzecz innych doraźną pomoc. Na dworcu kolejowym zorganizowano stały punkt wydawania paczek z żywnością i gorącej kawy przejeżdżającym przez Ostrzeszów w różnych kierunkach Polaków w transportach zorganizowanych.

XII. ODNOWA RUCHU SPORTOWEGO

=====

Bezpośrednio po wyzwoleniu przy Miejskim Zarządzie ZWM z inicjatywy p. Wacława Sobszaka powstał sportowy klub pod nazwą "Sokół". Drugi klub sportowy wprost z marszu oficjalnie podjął zajęcia sportowe. Był nim HKS - Harcerski Klub Sportowy, zrzucając z siebie konspiracyjną działalność w okresie okupacji, prowadzony

przez p. Stanisława Stawskiego

11 lutego 1945 r. reaktywowano przedwojenny Klub Sportowy "Viktoria", przez byłych działaczy tego klubu - którzy powrócili do Ostrzeszowa z wojennej tułaczki. Rozgrywano mecze piłkarskie na miejscu i na wyjazdach.

Potrzeba działalności sportowej w innych dziedzinach sportu poza piłkarską dowiodła, że zaczęły działać w Ostrzeszowie inne sekcje sportowe jak : tenisa ziemnego, tenisa stołowego i gimnastyczna, które w późniejszych okresach uzyskiwały znaczne sukcesy nie tylko w regionie ale i w kraju.

=====

ZAKOŃCZENIE

Zbliże się półwiecze od tamtych dni. Czas zatarł już pamięć o mieszkańcach odnowy naszego miasta po okupacji hitlerowskiej. Kłádli oni podwaliny egzystencji i rozbudowy miasta i gminy Ostrzeszów, we wszystkich przejawach życia społecznego oraz gospodarczego, nie pytając o wynagrodzenie, wręcz przeciwnie - sami płacili ceną czasu pracy społecznej i zaangażowaniem, niekiedy ceną najwyższą - życiem.

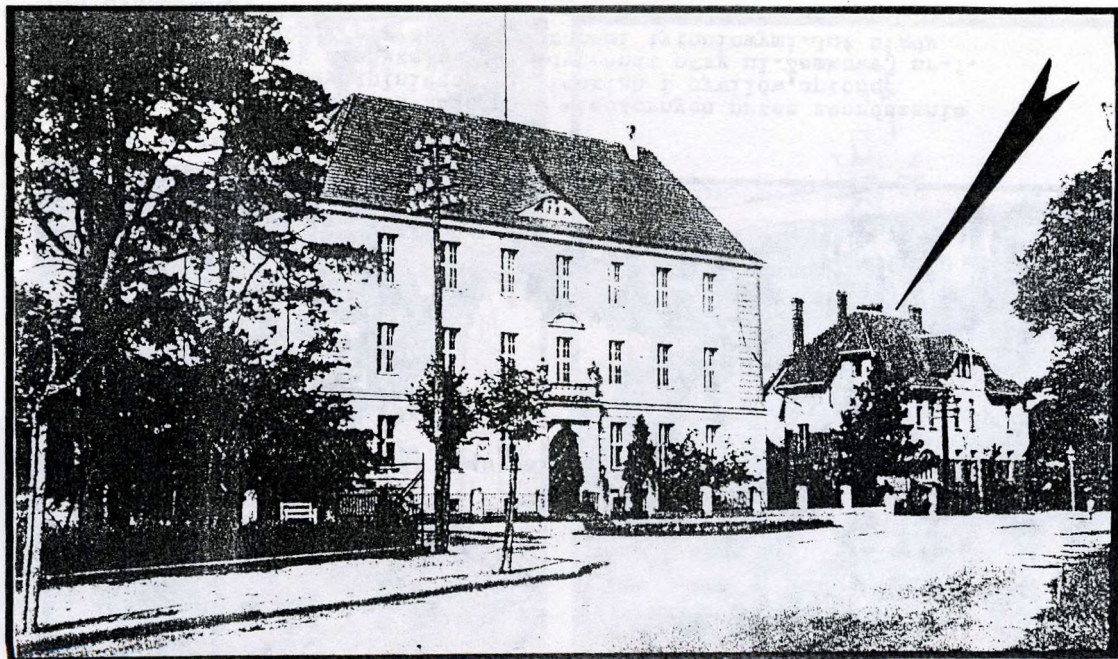
Autor

ANEKS

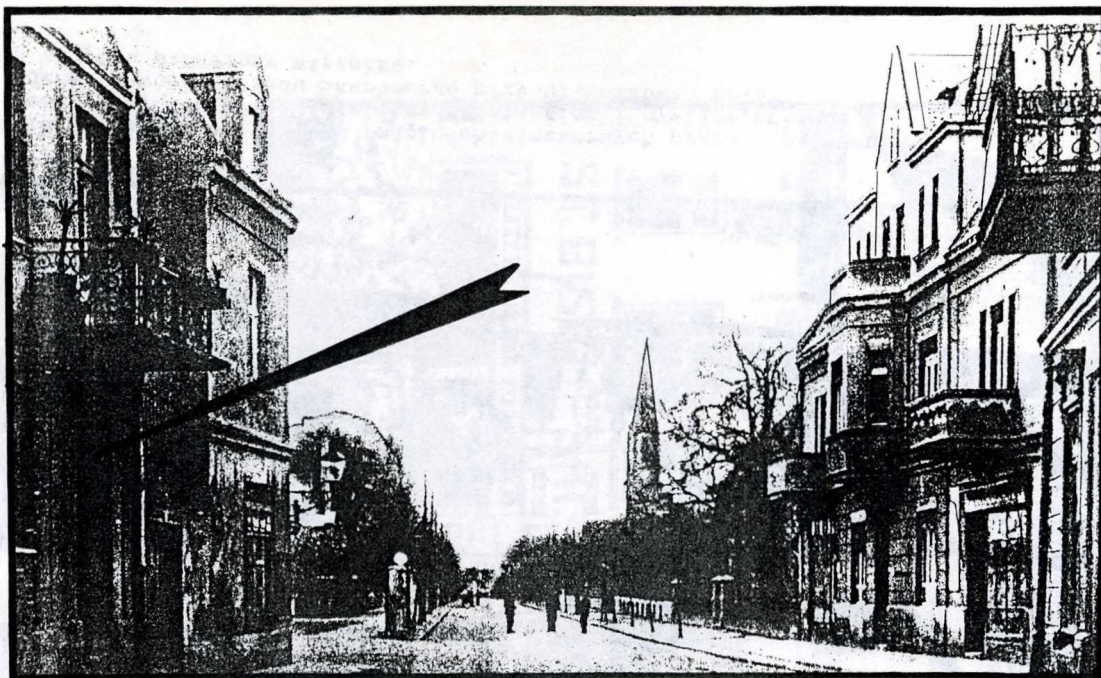
Fot. z 1933 r. ze zbiorów Wł. Grafa

Dom p. Biskupskiego przy Rynku nr. 9
spalony na skutek trafienia pociskiem z
działa czołgu radzieckiego 21.01.1945
około godz. 3,00

Ze zbiorów Wł.Grafa

Dnia 21 stycznia 1945 r. w godzinach wieczornych przez zaproszenie otwartym ogniem przez żołnierzy radzieckich i cywilów, spłonął budynek dawnego Urzędu Skarbowego przy ul. Zamkowej nr. 33
Na zdjęciu oznaczony strzałką.

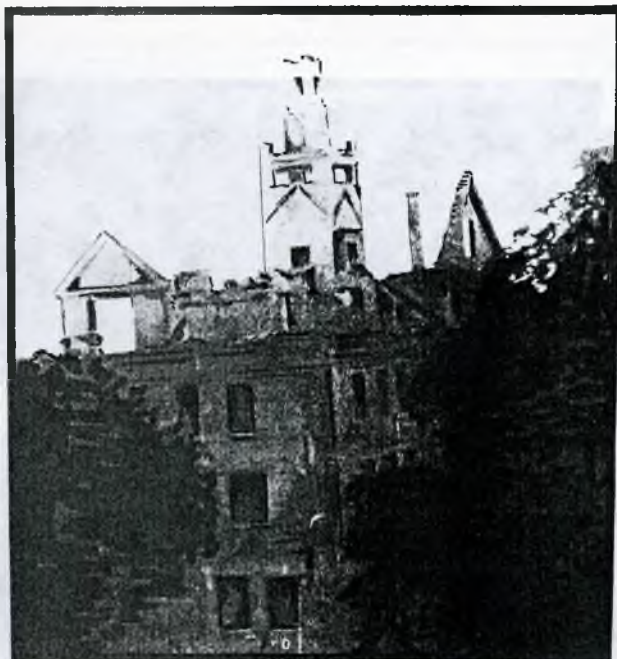

Ze zbiorów Wł.Grafa

Dnia 21 stycznia 1945 r. w godzinach wieczornych przez zaproszenie otwartym ogniem przez żołnierzy radzieckich i cywilów, spłonął doszczętnie budynek mieszkalny p.Hildebrandt przy ul.Zamkowej nr.1. W budynku tym mieścił się sklep z wyrobami tytoniowymi.Już nigdy nie odbudowany.

Ze zbiorów Wł.Grafa

Ze zbiorów Muzeum
Regionalnego w Ostrzeszowie

Budynek Nowego Internatu ks.ks.Salezjanów, w okresie okupacji przeznaczony na obóz jeniecki. W drugim dniu po wyzwoleniu Ostrzeszowa dnia 22.01.1945 r. w godzinach wieczornych doszczętnie spłonął przez zaproszenie otwartym ogniem przez żołnierzy radzieckich i cywilów. W odbudowanym gmachu obecnie mieści się Zespół Szkół Zawodowych nr.1 przy ul.gen.Sikorskiego nr.9

Fot. z prywatnego archiwum p.B.Dirske

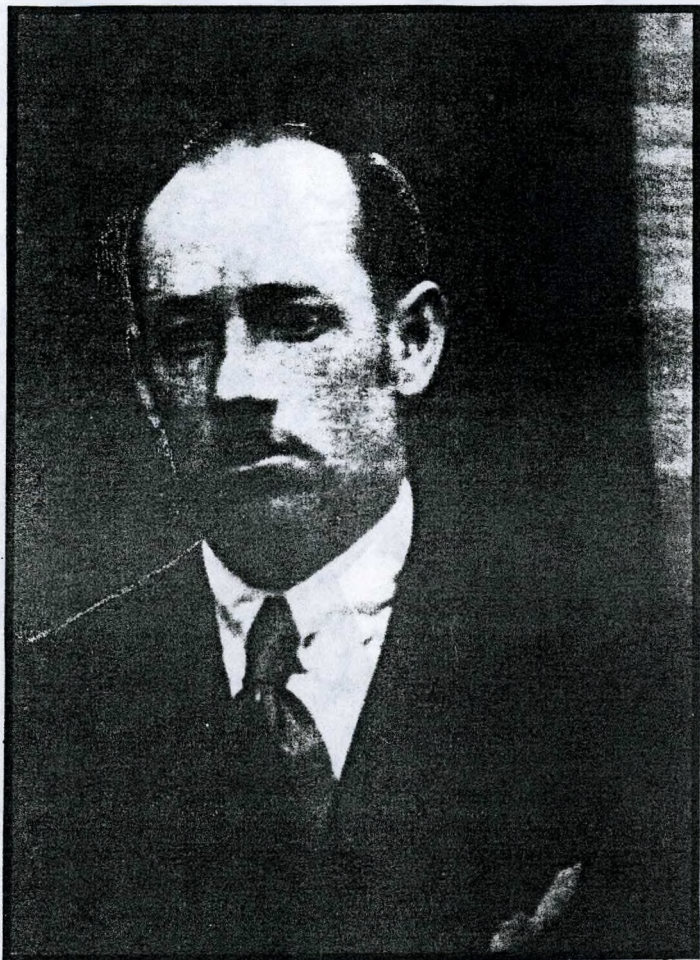
P. Waclaw Dirska wiceburmistrz miasta Cstrzeszowa
od 22 stycznia do grudnia 1945 roku.

Od 1 stycznia 1946 roku piastował urząd Burmistrza

Ze zbiorów Wł. Grafa

P. Teofil Graf pierwszy Przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej w Ostrzeszowie, wybrany dnia 23 stycznia 1945 roku przez społeczeństwo miasta Ostrzeszowa za zgodą wojskowych władz radzieckich

Fot. z prywatnego archiwum p. St. Krzyżanowskiego
P. Zygmunt Krzyżanowski pierwszy Komendant
jednostki Milicyjnej w Ostrzeszowie
wybrany przez społeczeństwo miasta Ostrzeszowa
za zgodą radzieckiego komendanta wojennego

Ze zbiorów Wł.Grafa

F.Józef Pisulle - pierwszy po wyzwoleniu miaste
Komendant Ochotniczej Straży Pożarnej w Cstrzeszowie

Z a s w i a d c z e n i e .

Polak p... G r a f Teofil
jest członkiem Komitetu miasta Ostrzeszowa wybranym za zgodą władz
wojskowych-rosyjskich,
Wszelkie władze wojskowe ułatwią członkowi Komitetu wykonywanie
jego czynności.

Ostrzeszów, dnia 23 stycznia 1945 r.

Zabierz!
Komitetowi zaproszenia
El. Wojewodzie H. H. H.

Przewodniczący
Komitetu miasta Ostrzeszowa.
Dujinski

Ze zbiorów Wł.Grafa

Zaświadczenie wydane członkom Komitetu Miasta Ostrzeszowa.
Dnia 22 stycznia 1945 roku powołano w mieście Komitet Miasta
Ostrzeszowa. Aby ułatwić członkom Komitetu sprawowanie swoich obowiązków
i czynności, otrzymali zaświadczenia potwierdzone przez radzieckiego
komendanta wojennego./potwierdzam ! Komendant garnizonu
podpułkownik /-/ podpis nieczytelny/

ZARZĄD MIEJSKI

W OSTRZESZOWIE

Biuro Ewidencji Ruchu ¹⁰²⁰ ZAŚWIADCZENIE REJESTRACJI

(Rozkaz Komendanta Wojennego m. Ostrzeszowa z dn. 14. II. 45. w. § 9)

G r a f

- 1) Nazwisko :
(u mężatek i wdów także nazwisko panieńskie) -
Władysław 25.5.1923
- 2) Imię : 3) Data urodzenia:
- 4) Miejsce urodzenia: Ostrzeszów Powiat: Kępno
- 5) Stan cywilny: samotny Narodowość: polska
- 7) Miejsce zamieszkania: Ostrzeszów, Zamkowa, nr. 2. pow. Kępno

Niniejsze zaświadczenie służy jako tymczasowy dowód osobisty

Ostrzeszów dnia 28 maja 1946

Burmistrz

Zambrachowski

(Dudzinski)

Ze zbiorów Wł. Grafa

Dokument tożsamości wydany w miejsce dowodu osobistego jako "Zaświadczenie rejestracji" ludności na rozkaz komendanta wojennego miasta Ostrzeszowa z dnia 14 lutego 1945 roku. Na odwołanie tego dowodu było potwierdzenie obowiązku zarejestrowania przez Milicję Obywatelską w Ostrzeszowie, poprzez ostemplowanie pieczęcią Milicji i podpis komendanta posterunku.

Z a ś w i a d c z e n i e !

Okaziciel niniejszego p. Władysław G r a f urodzony dnia 25.5.1923.
zamieszkały w Ostrzeszowie, ulica Zamkowa Nr. 3 jest zatrudniony w
tut. referacie budowlanym w charakterze pomocniczej siły biurowej.

Ostrzeszów, dnia 1. lutego 1945r.
Komitet miasta Ostrzeszowa.
Rady Narodowej

[Handwritten signature]

Ze zbiorów Wł. Grafa

Pracownicy Magistratu Miasta Ostrzeszowa otrzymali zaświadczenia
o zatrudnieniu na poszczególnych stanowiskach - ułatwiające wykonywanie
pracy. Zaświadczenia były wydawane w języku polskim i podpisane przez
burmistrza miasta p. inż. Edmunda Dudzińskiego. Obok zaświadczeń wydanych
w języku polskim, wydawano również zaświadczenia w języku rosyjskim, dla
okazania w razie potrzeby żołnierzom radzieckim

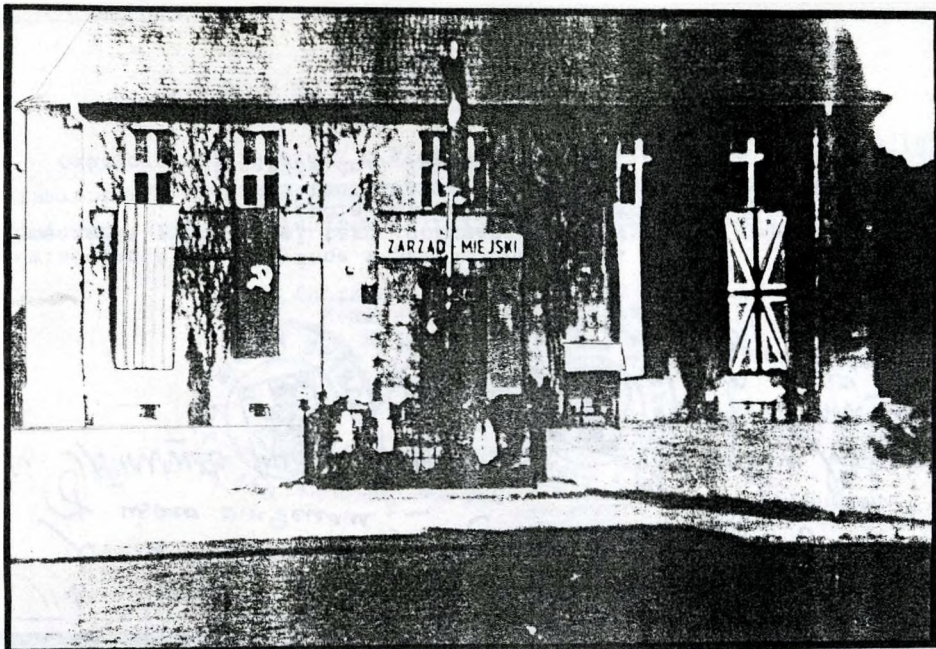
Удостоверение

Гражданство польское
 Гражд. до - подл. 25.5.1923, проф. к. м. р. Теремел
 ул. Замкова 2 - экономическим
 экспертом-строителем в наемном здании
 ул. Теремел, г. Остр. Лодзь. Коммуна
 Главног. Лодзь. м. р. Теремел
 Дудзиński

Zaswiadczenie pracy wydane w języku rosyjskim.
 Tłumaczenie : Okaziciel tego /dokumentu/ Ob.Władysław Graf ur.25.5.1923,
 zam.w mieście Ostrzeszów ul.Zamkowa 2 - jest pracownikiem
 oddziału budowlanego zatrudniony jako kierownik oddziału.
 Ostrzeszów,dn.1 lutego 1945 r.

Magistrat Miasta Ostrzeszowa
 Ostrzeszowa
 Komitet Rady Narodowej m.Ostrzeszowa
 /-/ Dudziński

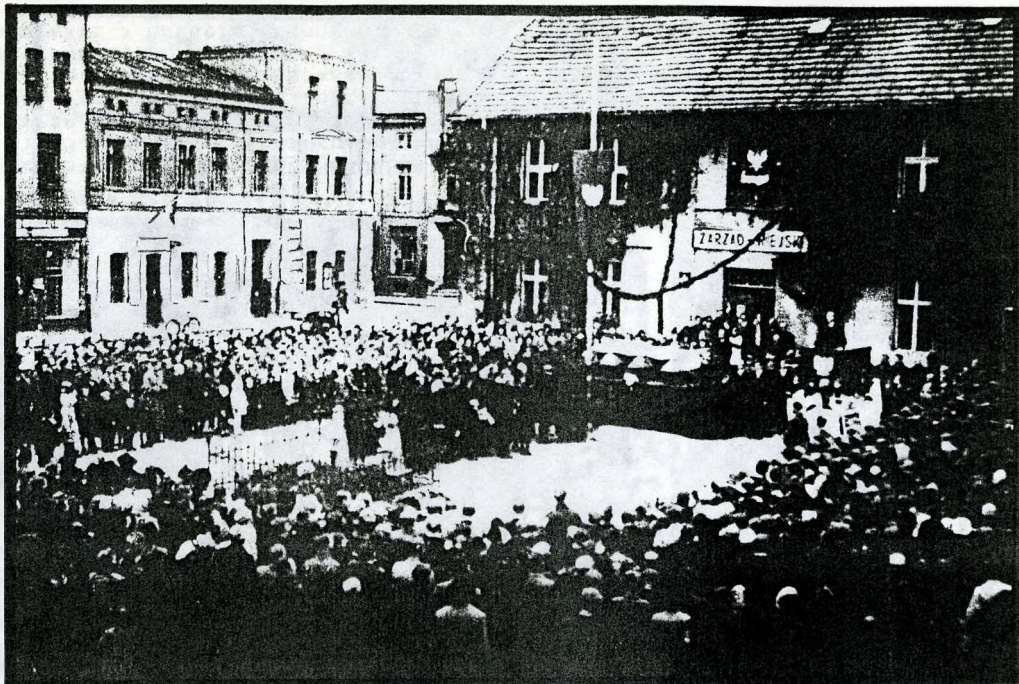
Ze zbiorów Wł.Grafa

Społeczeństwo Ostrzeszowa uroczystie obchodziło pierwszy po wojnie DZIEŃ ZWYCIĘSTWA nad faszyzmem. Dnia 9 maja 1945 roku na Rynku zwołano wielki wiec, w którym brała udział cała ludność miasta. Ratusz udekorowano flagami - polską, radziecką, amerykańską i angielską. Na maszcie wciągnięto czerwoną flagę z polskim godłem państwowym. Na grobach radzieckich żołnierzy na rynku złożono wieńce. Dekorację wykonali panowie Pacanowscy.

Ze zbiorów Wł. Grafa

Uroczyste otwarcie **DOMU HARCERZA** w czasie zorganizowanych w dniach 22 i 23 września 1945 roku **DNI HARCERZA**. Była to pierwsza powojenna impreza w Ostrzeszowie przeprowadzona na dużą skalę. Budynek przy boisku sportowym obok gazowni został otwarty i poświęcony dzięki wspaniałomyślności p. Bohdana Wodniakowskiego, który oddał go harcerzom w bezpłatne użytkowanie. Po uroczystej mszy św. **DOM HARCERZA** poświęcił ks. proboszcz Sworowski w asyście komendanta polskiej jednostki wojskowej w Ostrzeszowie, oraz bardzo licznie zebranego harcerstwa z całego powiatu kępińskiego i społeczeństwa Ostrzeszowa oraz okolicy.

Ze zbiorów Wł.Grafa

21 października 1945 roku na Rynku w Ostrzeszowie odbyła się żałobna manifestacja : pogrzeb ekshumowanych ofiar, pomordowanych ostrzeszowskich obywateli, którzy byli aresztowani przez Niemców w dniu 9 września 1939 r. i więzieni jako zakładnicy w ostrzeszowskim więzieniu. Mieli ręczyć za bezpieczeństwo oddziałów niemieckich i miejscowych Niemców. 12 grudnia 1939 r. wywiezieni do kalisza na rozstrzelanie. W nocy z 13 na 14 grudnia wraz z innymi zakładnikami z Ostrowa Wlkp, bez sądu i wyroku zostali rozstrzelani w lesie w winiarach pod kaliszem.

W niedzielę dnia 21 bm. o godz. 14-tej odbędzie się pogrzeb manifestacyjny zamordowanych przez siepaczy hitlerowskich, w grudniu 1939 roku, w lesie Winiary pod Kaliszem, Obywateli naszego miasta i Gminy:

Adamskiego Stanisława

Bednarka Leona

Borowicza Antoniego

Borowskiego Franciszka

Cieplika Piotra

Kubackiego Stanisława

Kondukt żałobny wyruszy z Domu Z. W. M., przez miasto na Rynek, gdzie nastąpi ostatnie żegnania i pochówek, przez Spółceństwo miasta Ostrzeszowa i okolicy, poczem odprowadzą do Zwiok na cmentarz parafialny.

We wtorek dnia 23-go o godz. 8-mej zostanie odprawione nabożeństwo żałobne w kościele parafialnym, za dusze ś. p. zamordowanych.

© Liczny udział organizacji i obywatelstwa prosi

Komitet

Ostrzeszów w październiku 1945.

Z prywatnego archiwum p.J.M.Cieplika

Nekrolog pogrzebu ekshumowanych zakładników rozstrzelanych w lesie w Winiarach pod Kaliszem

21

Z CYKLU: ZESZYTY OSTRZESZOWSKIE

1993